

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
імені Василя Кричевського**

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ
ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Котелевський район**

**Полтава
«АСМІ»
2018**

**Друкується за рішенням Вченої ради Полтавського краєзнавчого музею.
Протокол № 8 від 28 грудня 2018 р.**

Редакційна колегія тому:

В. В. Вожаєнко, Н. О. Гаврилюк, А. М. Киридон, В. П. Колос, І. І. Корост, В. О. Мокляк, О. О. Нестуля,
О. Б. Супруненко, В. П. Титаренко, О. М. Титова, К. Б. Фесик, С. В. Хорєв, М. А. Якименко.

Упорядкування, редагування, підготовка до друку О. Б. Супруненка,
вступна стаття А. М. Скирди, О. Б. Супруненка, О. В. Халимон, І. Ю. Бикова.

**При передруку чи іншому використанні матеріалів посилання на джерело обов'язкове.
Відповідальність за достовірність наведених фактів, правильність цитування
несуть автори статей.**

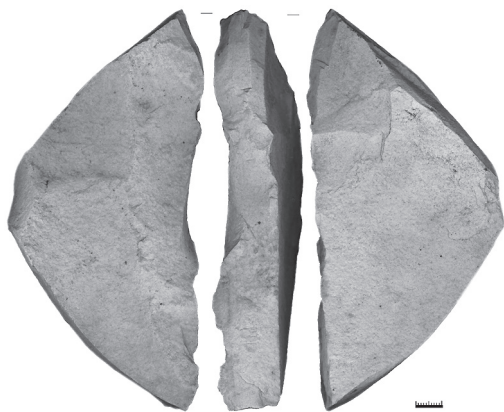
Автори статей: Авдєєва М. О., Андрієць В. А., Биков І. Ю., Борисов М. Д., Бочарова С. І., Буйнов Ю. В.,
Гавриленко І. М., Гавриш П. Я., Гейко А. В., Головка Л. А., Гречко Д. С., Єрмак О. П., Жученко С. М., Задні-
ков С. А., Кигим С. Л., Кондратенко Т. К., Корост І. І., Коротя О. В., Костюк В. К., Кулатова І. М., Лаврінен-
ко А. А., Лимар О. С., Литвиненко Р. О., Мельникова І. С., Мокляк В. О., Моруженко А. О., Охріменко А. І.,
Охріменко Л. А., Приймак В. В., Пшинка М. В., Самойленко О. П., Сапегін С. В., Сиволап Н. М., Сидо-
ренко О. В., Скирда А. М., Скирда О. А., Скорий С. А., Смоляр Н. О., Старокожко Н. І., Супруненко О. Б.,
Ткаченко О. М., Халимон О. В., Чеботарьова Л. В., Шаповал Н. Ф., Шапорда О. М., Шевченко Р. І., Шер-
стюк В. В., Шиян О. О., Шрамко І. Б., Юренко С. П., Яремченко В. А.

На першій сторінці обкладинки:
церква в ім'я Святої Живоначальної Трійці, смт Котельва.

Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Котелевський
3-43 район / Упорядк., ред., підг. до друку О. Б. Супруненка; вступ. ст. А. М. Скирди,
О. Б. Супруненка, О. В. Халимон, І. Ю. Бикова; автори. статей: М. О. Авдєєва,
В. А. Андрієць, І. Ю. Биков та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. – 984 с., іл.
ISBN 978-966-182-575-7

Пропоноване увазі читача видання продовжує серію випусків матеріалів до
«Зводу пам'яток історії та культури України», котрі знаходяться на Полтавщині. Цей
випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, архітектури та історії
виробництва і техніки, що розташовані в адміністративних межах Котелевського
району Полтавської області.

УДК 904(457.53-21)



Матюшине, ур. Стоянка II. Нуклеус. Кварцит. Пізній мезоліт. Фото І. М. Гавриленка, 2014.

використання цього надзаплавного підвищення у господарській діяльності населення козацької епохи.

Підвищення використовується як луки і випаси СВК «Батьківщина», на час підготовки статті не мало помітних порушень поверхні та задернування.

Колекція знахідок з дюни зберігається у фондах ІКЗ «Більськ».

Джерела та література: Супруненко О. Б. Звіт про розвідки та археологічні експертизи на Полтавщині 2014 р. / Супруненко О. Б., за участю Гавриленка І. М., Скорого С. А., Мироненка К. М., Шерстюка В. В. // НА ІА НАНУ. – Ф. е. – 2014 / б. н.; НА ЦОДПА. – Ф. е. – Спр. 739. – Арк. 78–79; Стоянка Матюшине II (Романівка), ур., Котелевська селищна рада, Котелевський район, Полтавська область: облікова картка, 2015 р. / О. Б. Супруненко, І. М. Гавриленко // Архів МКУ: НА ЦОДПА. – Ф. 10. – Спр. 161. – 7 арк.; Скорий С. А. Розвідки на Більському городищі та в його окрузі / С. А. Скорий, О. Б. Супруненко, І. І. Корост // АДУ 2014: зб. наук. пр. / ІА НАНУ; [ред. кол.: Болтрик Ю. В. (гол. ред.), Буйських А. В., Супруненко О. Б. та ін.]. – К.: Стародавній світ, 2015. – С. 173–174; Супруненко О. Б. Розвідки на території та в окрузі Більського городища / О. Б. Супруненко, С. А. Скорий, І. М. Гавриленко, І. І. Корост // Археологічні дослідження Більського городища – 2014: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Корост І. І., Скорий С. А., Супруненко О. Б. та ін.]. – Київ: Котельва, 2015. – С. 77, 85–86. – Рис. 12, 16, 17; Шапорда О. М. Наукові фонди Історико-культурного заповідника «Більськ»: надходження 2013–2016 рр. / О. М. Шапорда // Феномен Більського городища – 2016: зб. наук. пр. і мат-лів конф. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ЦОДПА; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Вадімов В. М., Івакін Г. Ю., Супруненко О. Б. (відп. ред.) та ін.]. – Київ: Пол-

тава: ЦП НАНУ і УТОПІК, 2016. – С. 269; Шерстюк В. В. Об'єкти археології Котелевської селищної ради / В. В. Шерстюк // Археологічні дослідження Більського городища – 2015: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [відп. ред. Корост І. І., наук. ред. Супруненко О. Б.]. – Київ: Котельва; Харків: ЦП НАНУ і УТОПІК; Майдан, 2016. – С. 240. – Рис. 1: 22.

О. Б. Супруненко, І. М. Гавриленко

6. Стоянка Матюшине III (Романівка), ранній бронзовий вік, катакомбна культура (1-ша чв. II тис. до н. е.) (археол.)

Розташована за 4,8 км на північний захід (азимут 285°) від центральної частини селища, 3,5 км на південний схід від східної околиці с. Більськ (азимут 131°), на підвищенні навколо вигину стариці на першій терасі правобережної надзаплавни р. Ворскли (на кол. лівому березі Старої Ворскли), за 0,65 км лівобіч (на південний захід) від асфальтованої автодороги обласного значення О 1710132 Котельва – Більськ, вздовж польової дороги в бік випасів перед лісовими насадженнями в ур. Романівка.

Стоянка виявлена та обстежена 2014 р. О. Б. Супруненком, О. М. Шапордою і С. А. Скорим, додатково шурфувалася В. В. Приймаком. Згідно наказу Міністерства культури України № 430 від 17.05.2017 р. (додаток 3, п. 43) стоянка включена до Державного реєстру об'єктів нерухомої культурної спадщини як археологічна пам'ятка місцевого значення (охоронний № 4788-Пл). У зведенні інформації про археологічні об'єкти Котелевської селищної ради до нового генерального плану селища фігурує як пункт «Котельва VIII».

Займає поверхню задернованої надзаплавної дюни підтрикутної в плані форми (80 × 110 м, заввишки 2,5–3,0 м), дещо видовженої у широтному напрямку, вкриту кущами, молодими насадженнями сосни, з північного і південно-західного боків – кількома помітними дубами віком 60–70 років. Підвищення має пологий схил у бік старого річища Ворскли, пласку вершину. Із західного боку є рештки пересохлого заплавного озерця. Південно-західну частину дюни перетинає дорога.

Вздовж смуг плантажної оранки на поверхні відзначені окремі уламки ліп-

ного посуду доби раннього бронзового віку. Збережені культурні нашарування завтовшки 0,2–0,3 м виявлені під дерном у шурфі (1 × 2 м) в центрі дюни (координати шурфування: 50°04'01.1" пн. ш.; 34°41'30.0" сх. д.). У сусідніх зачистках на площі понад 2 × 3 м під дерновим шаром розчищені розвали кількох великих орнаментованих посудин, в т. ч. ріпоподібної.

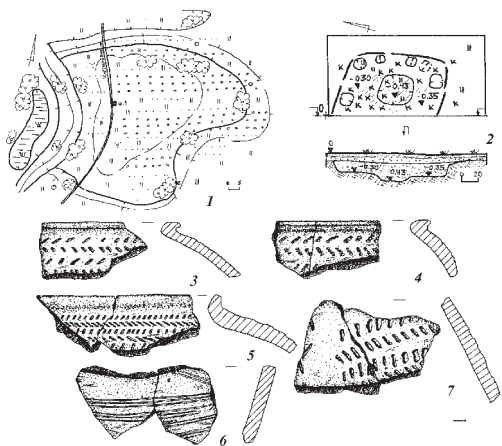
У шурфі на вершині дюни відзначена наступна стратиграфічна ситуація: 0 – 0,10–0,15 м – дерен, сіро-жовтий супісок, з поодинокими дрібними уламками ліпного посуду доби ранньої бронзи; 0,15 – 0,20–0,25 м – культурний шар – жовто-сірий супісок з окремими вуглинами і вкрапленнями випаленого піску; 0,20–0,25 – 0,30 м – посеред шурфу виявлені легко заглиблені рештки наземної будівлі підпрямокутної в плані форми (близько 1/3 частини), зорієнтованої за майже широтною віссю симетрії, завширшки 1,4–1,5 м і в довжину простежені на 0,9 м. Заглибина незначно врізалася у шар материкового піску, мала «розмиті» контури супіщаного заповнення, з порівняно рівним дном на глибині 0,3 м. Вдовж її східної стінки відзначені 5 стовпових ямок, близьких до підквадратних форм, заглиблених у материк. Розміри цих ямок коливалися у межах від 10 × 11 до 18 × 20 см. З північного боку була наявна ще одна ямка розміром 19 × 21 см і глибиною 10 см. У центрі дослідженої частини будівлі містилася значно більша ямка підквадратної форми розміром 0,40 × 0,45 м і глибиною 0,43 м. У ній переважав попелястий пісок, окремі вуглини внутрішнього житлового вогнища. У заповненні цього об'єкту і поряд виявлено понад 170 уламків ліпного посуду, що належали 4-м ліпним посудинам; з 0,30–0,43 м – світло-жовтий материковий намівний пісок-материк.

Шурфування натрапило на залишки житлового об'єкту нетривалого часу використання, що належав населенню стійбища донецької катакомбної культури.

Керамічний комплекс стоянки складався винятково з фрагментів ліпного посуду великих форм. Останні залягали на незначній глибині (0,2–0,3 м) практично суцільним шаром, разом з окреми-



Матюшине (Романівка), ур. Стоянка III.
Загальний вигляд. З півночі.
Фото О. Б. Супрунєнка, 2014.



Матюшине (Романівка), ур. Стоянка III.
Окомірний план (1), шурф із частиною об'єкту (2). За О. Б. Супрунєнком, 2014.
Шурф I. Уламки ліпного посуду. Катакомбна культура. Рис. Т. В. Менчинської, 2015.

ми вуглинами. Краї зламів черепків були старими й окатаними у піску.

Знахідки засвідчують належність решток стійбища населенню доби фіналу раннього бронзового віку.

Площа стійбища – 0,72 га. Територія відведена під молоді насадження Котелевського лісництва ДП «Полтавське лісове господарство» (кв. 49–50) та під луки СВК «Батьківщина». Стан решток стоянки – в цілому задовільний, з незначними пошкодженнями плантажною оранкою. Крім шурфування і зачисток, інші дослідницькі роботи не проводилися.

Виявлені в ході обстежень керамічні матеріали надійшли до фондів ІКЗ «Більськ» Полтавської обласної ради.

Джерела та література: Супрунєнко О. Б. Звіт про розвідки та археологічні експертизи на

Полтавщині 2014 р. / Супруненко О. Б., за участю Гавриленка І. М., Скорого С. А., Мироненка К. М., Шерстюка В. В. // НА ІА НАНУ. – Ф. е. – 2014 / б. н.; НА ЦОДПА. – Ф. е. – Спр. 739. – Арк. 78–81; Стоянка Матюшине III (Романівка), ур., Котелевська селищна рада, Котелевський район, Полтавська область: облікова картка, 2015 р. / О. Б. Супруненко, С. А. Скорий // Архів МКУ; НА ЦОДПА. – Ф. 10. – Спр. 162. – 8 арк.; Скорий С. А. Розвідки на Більському городищі та в його окрузі / С. А. Скорий, О. Б. Супруненко, І. І. Корост // АДУ 2014: зб. наук. пр. / ІА НАНУ; [ред. кол.: Болтрик Ю. В. (гол. ред.), Буйських А. В., Супруненко О. Б. та ін.]. – К.: Стародавній світ, 2015. – С. 173–174; Супруненко О. Б. Розвідки на території та в окрузі Більського городища / О. Б. Супруненко, С. А. Скорий, І. М. Гавриленко, І. І. Корост // Археологічні дослідження Більського городища – 2014: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Корост І. І. (відп. ред.), Скорий С. А., Супруненко О. Б. (наук. ред.) та ін.]. – Київ; Котельва: Майдан, 2015. – С. 77–78, 86–89. – Рис. 13, 18, 19; Приймак В. В. Археологічні розвідки 2014 року в південно-східному секторі Більського городища та найближчій окрузі пам'ятки / В. В. Приймак, М. І. Овчаренко, Л. А. Цюмало, О. М. Шапорда, А. І. Штанько // Там само. – С. 100. – Рис. 4; Шапорда О. М. Наукові фонди Історико-культурного заповідника «Більськ»: надходження 2013–2016 рр. / О. М. Шапорда // Феномен Більського городища – 2016: зб. наук. пр. і мат.-літ. конф. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ЦОДПА; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Вадимов В. М., Івакін Г. Ю., Супруненко О. Б. (відп. ред.) та ін.]. – Київ; Полтава: ЦП НАНУ і УТОПІК, 2016. – С. 269; Шерстюк В. В. Об'єкти археології Котелевської селищної ради / В. В. Шерстюк // Археологічні дослідження Більського городища – 2015: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [відп. ред. Корост І. І., наук. ред. Супруненко О. Б.]. – Київ; Котельва; Харків: ЦП НАНУ і УТОПІК; Майдан, 2016. – С. 240. – Рис. 1: 23.

О. Б. Супруненко, В. В. Приймак

7. Стоянка Матюшине IV (Романівка), пізній мезоліт, бронзовий вік (V та кін. III – поч. і 2-га пол. II тис. до н. е.) (археол.)

Розташована за 4,28 км на північний захід (азимут 281°) від центральної частини селища (Свято-Троїцької церкви), 3,91 км на схід – південний схід від східної околиці с. Більськ (азимут 136°), на незначному підвищенні першої тераси посеред сучасної правобережної заплави р. Ворскли (кол. лівого берега її старого річища), за 0,23 км лівобіч (на південь – південний схід) від асфальтованої автодороги О 1710132 Котельва – Більськ.

Місцезнаходження виявлене О. М. Ткаченком 1995 р. й введене до обігу під наз-

вою «Котельва, п. XVIII», обстежувалося ним же 2017 рр., О. В. Сидоренком та О. Б. Супруненком у 1999 і 2000 р. Розкопки не проводилися.

Займає вершину маленької задернованої дюни округлої в плані форми, розташованої за 80 м на південь – південний схід від стоянки в ур. Матюшине I. Розміри дюни, видовженої в широтному напрямку, – 30 × 40 м, висота 0,2–0,3 м над рівнем околу.

На поверхні площею близько 900 м² (30 × 30 м) виявлені 10 лусочок з кремню і сколів кварциту, перетин платівки доби пізнього мезоліту – раннього неоліту, а також більше двох десятків дрібних фрагментів стінок ліпного посуду катакомбної та зрубної культур. Окремі з уламків мали гребінцеву «ялинкову» орнаmentaцію.

Може розглядатися як залишки невеликого стійбища, що використовувалося насельниками заплави Ворскли, починаючи від пізньомезолітичного часу та катакомбної культури, скотарями наступних епох бронзового віку.

Відомий уже впродовж чверті століття об'єкт археології на луках і випасах СВК «Батьківщина» має задовільний стан збереження і надає уявлення про місцезнаходження стійбищ невеликих груп населення ряду епох у заплаві Ворскли.

Колекція знахідок з останнього огляду дюни передана на зберігання до фондів ІКЗ «Більськ».

Джерела та література: Ткаченко О. М. Археологічні розвідки на території Котелевського району / Ткаченко О. М. // Охорона та дослідження пам'яток археології. Матеріали 7-го науково-практичного семінару: зб. наук. ст. / УКІТ Полтав. ОДА; ЦОДПА; ІКЗ «Більськ»; [редкол.: Гаврилюк Н. О., Скорий С. А., Супруненко О. Б. (відп. ред.) та ін.]. – Полтава: Вид-во «Фірма «Техсервіс», 2006. – С. 25, 27; Супруненко О. Б. Розвідки на території та в окрузі Більського городища / О. Б. Супруненко, С. А. Скорий, І. М. Гавриленко, І. І. Корост // Археологічні дослідження Більського городища – 2014: зб. наук. пр. / ЦП НАНУ і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; [ред. кол.: Корост І. І., Скорий С. А., Супруненко О. Б. та ін.]. – Київ; Котельва: Майдан, 2015. – С. 81–85.

О. Б. Супруненко, О. М. Ткаченко

Наукове видання

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Котелевський район**

Мова українська

Відповідальний за випуск О. Б. Супруненко.
Коректори Н. М. Сиволап, А. М. Скирда.
Укладання покажчиків О. С. Лимар, А. М. Скирда, О. А. Скирда, О. О. Шиян.
Комп'ютерна верстка і дизайн С. В. Хорев.
Оригінал-макет підготовлений у Полтавському краєзнавчому музеї
імені Василя Кричевського.

Здано в набір 10.04.2018. Підписано до друку 28.12.2018.
Формат 70 x 100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 91,9. Наклад 300 прим.
Зам. № 9/2018.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «АСМІ»
36020, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2,
Тел. (05322) 56-55-29.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 3357 від 25.12.2008 р.